

הערכת התערבות של "כניסה ויציאה" (check in-check out) המופעלת על ידי מדריכים עמיתים (Peer Tutors) בקרב תלמידים עם התנהגויות בעייתיות המשתמרות על ידי תשומת לב

**Sindy Sanchez, MA, Raymond G. Miltonberger, PhD, Don Kincaid, PhD, and Kwang-Sun Cho Blair, PhD
Child & Family Behavior Therapy, 37: 285-302, 2015**

תכנית תמיכה התנהגותית בית ספרית, המבוססת על הליכים חיוביים מופעלת ברמה הארצית במטרה לשפר את תפקודם האקדמי וההתנהגותי של התלמידים במערכת החינוך. התכנית כוללת שלוש רמות של תמיכה ומתמקדת בביסוס ובלמוד של נורמות וחוקים בית ספריים, מתן תוצאות ברורות להתנהגויות נאותות ולא נאותות וקבלת החלטות בהתבסס על נתונים. ההתערבויות ברמה הראשונה, המתמקדות בהליכי נסיבות, הוכחו כיעילות עבור 80-85% מהתלמידים, 15-20% הנותרים נזקקו לתמיכה אינטנסיבית יותר, אשר נכללת ברמה השנייה.

אחת ההתערבויות השכיחות ביותר ברמה השנייה ידועה בשם "check in-check out". התערבות מסוג זה כוללת מפגש "כניסה" עם דמות חינוכית, הגדרת ציפיות ליום הלימודים וקבלת דף משוב יומי ובו מספר ההזדמנויות שעומדות לרשות התלמיד לקבל משוב ולצבור נקודות במידה והוא מדגים את ההתנהגויות הנאותות המצופות. לאורך היום, התלמיד מקבל ממוריו ניקוד על גבי דף המשוב בהתאם לקריטריונים הבאים: 0 = לא עמד בציפיות, 1 = עמד בציפיות באופן חלקי, 3 = עמד בציפיות. בתום יום הלימודים, התלמיד נפגש שוב עם הדמות החינוכית לשיחת "יציאה" בה מתבצע מעבר על דף המשוב וניתנת לתלמיד אפשרות להמיר את הנקודות בפרס כלשהו בהתאם לנקודות שצבר. מחקרים הראו שהתערבות זו הביאה להפחתה של התנהגויות בעייתיות, התקפות החברתית שלה גבוהה כמו גם היושרה הטיפולית של המורים אשר יישמו אותה. מספר מחקרים הצביעו על כך שהתערבות "כניסה-יציאה" אמנם יעילה, אולם תלמידים שהדגימו התנהגויות בעייתיות, אשר השתמרו על ידי תשומת לב, נתרמו ממנה במידה רבה יותר.

הואיל ומצופה מהתערבויות ברמה השנייה להיות קלות ליישום ולהשפיע באופן מהיר עם מינימום משאבים, ישנה חשיבות לאיתור דרכים ליעול הפעלתה. הוראת עמיתים הינה אחת הדרכים להפיכת ההתערבות ליעילה ונגישה יותר. ישנן שלוש וריאציות של הוראת עמיתים: תלמידים עמיתים בעלי מיומנויות נאותות אשר מדריכים תלמידים מתקשרים מאותה שכבת גיל, תלמידים בוגרים אשר מדריכים תלמידים צעירים יותר ותלמידים עם לקויות אשר מדריכים תלמידים בהתפתחות תקינה. מחקר שערך השוואה בין למידה מסורתית לבין הוראת עמיתים בהבנת הנקרא בחינוך הרגיל מצא, שהוראת עמיתים הביאה להישגים גבוהים יותר משיטת ההוראה המסורתית במבחני ההערכה. תוצאות אלה עולות בקנה אחד עם הספרות המקצועית, אשר מצביעה על היעילות של הוראת עמיתים. יחד עם זאת, נמצא כי יש לאמן את המדריכים כיצד לתת משוב לעמיתים המודרכים, לתקן טעויות ולעקוב אחר התקדמותם. כמו כן, נמצא כי להוראת עמיתים ישנן תועלות אקדמיות, חברתיות והתנהגותיות לא רק למודרכים אלא גם למדריכים. נעשה שימוש בהוראת עמיתים ללימוד חשבון, אוצר מילים, תקשורת חברתית, מיומנויות חברתיות ומיומנות של בטיחות. הוראת עמיתים הינה שיטה יעילה, מועדפת על ידי מורים ומועילה הן לתלמידים בעלי התפתחות תקינה והן לתלמידים עם לקויות בהעלאת רמת ההישגים האקדמיים, המשימתיות ואינטראקציות חברתיות נאותות. יחד עם זאת, ישנו מידע מועט אודות היעילות של הוראת עמיתים בקרב תלמידים שאינם מדגימים שיפור בעקבות יישום של הרמה הראשונה של תכנית התמיכה המערכתית הבית ספרית.

מטרת המחקר הינה להעריך את ההשפעה של שימוש במדריכים עמיתים ביישום התערבות של "כניסה-יציאה", השייכת לרמה השנייה, עם שלושה תלמידים מתקשים בבית ספר יסודי. המחקר נערך בבית ספר יסודי בו כשליש מהתלמידים הגיעו מרקע סוציו-אקונומי נמוך. בית ספר זה הוגדר כמסגרת חינוכית המפעילה תכנית תמיכה התנהגותית חיובית מערכתית, אולם בפועל היה קושי משמעותי ליישם את הרמה הראשונה של התכנית עקב היעדר מחויבות של ההנהלה, חוסר ארגון ותחלופה גבוהה של מורים. בתנאים אלה השימוש במדריכים עמיתים כסוכני התערבות עשוי להיות פרקטי וחסכני מבחינת משאבי כוח אדם וזמן. השתתפו במחקר חמישה תלמידי כיתה ד', אשר למדו באותה כיתה לימוד: שני מדריכים ושלושה מודרכים. התלמידים היו בעלי התפתחות תקינה. המדריכים העמיתים היו תלמידים אשר הדגימו התנהגות נאותה בכיתה. התלמידים המודרכים אשר נבחרו על ידי המחנכת הדגימו התנהגויות בעייתיות כגון: דיבור לא מכבד למורה ואגרסיביות. המחנכת פיתחה חוקי התנהגות בכיתה, אולם לא חזרה עליהם באופן עקבי. התגובה הרווחת של המחנכת להתנהגות בעייתית בשיעור הייתה נזיפה וכאשר תוצאה זו לא הביאה להפסקת ההתנהגות איש צוות נקרא על מנת לשוחח עם התלמיד או להרחיקו מהכיתה. בוצעה הערכה פונקציונאלית, אשר כללה ראיונות ותצפיות ישירות בכיתה, כדי לזהות שהתנהגויות הבעייתיות של המודרכים משתמרות על ידי חיזוק חיובי חברתי.

יישום ההתערבות של "כניסה ויציאה" עם מדריכים עמיתים

המדריכים אומנו על ידי החוקר ליישם את ההתערבות במהלך שלושה מפגשים בני 25-30 דקות. כל מפגש כלל: מתן הנחיות ספציפיות למדריכים כיצד ליישם את ההליכים, הדגמה של ביצוע נכון על ידי החוקר, הדגמה של ההליכים על ידי המדריכים בעצמם וקבלת משוב מתקן מהחוקר.

הליכי ההתערבות:

- מפגש בוקר של המדריך עם המודרך במקום קבוע לפני תחילת יום הלימודים: המדריך נתן למודרך את דף המשוב היומי וביצע תיאום ציפיות לגבי ההתנהגויות המצופות (על המודרך לזהות מטרות ספציפיות ליום הלימודים ולחזור על חוקי ההתנהגות בכיתה - 4 התנהגויות נאותות ולקבל על כך משוב מהמדריך) ולגבי הקריטריון לקבלת מחזק בסוף היום (צבירת 80% מסך הנקודות המקסימאלי שניתן להרוויח ביום לימודים שלם). כמו כן, המודרך הדגים למדריך את מוכנותו ללימודים (מחברות וציוד) והציג למדריך את דף המשוב של יום האתמול חתום על ידי ההורים. במידה והמודרך לא הביא את דף המשוב החתום, המדריך הזכיר לו לעשות זאת למחרת.
  - תזכורת לגבי חוקי הכיתה בתחילת כל שיעור על ידי המדריך
  - קבלת משוב מהמורה על תפקוד המודרך בכיתה וניקוד על גבי דף המשוב בנוכחות המדריך בתום כל שיעור:
    - אם המודרך לא עמד כלל בציפיות ("0"), המורה ציינה מה היו ההתנהגויות הלא נאותות ומה הצפייה מהתלמיד להמשך היום.
    - אם המודרך עמד בציפיות באופן חלקי ("1"), המורה שיבחה את התלמיד על ההתנהגויות הנאותות וציינה מה היו ההתנהגויות הלא נאותות.
    - אם המודרך התנהג למופת וקיבל ניקוד מקסימאלי ("2"), המורה שיבחה את התלמיד ועודדה אותו להמשיך כך.
    - בתום השיחה עם המורה המדריך עודד את המודרך להמשיך לעמוד בציפיות לאורך היום.
  - מפגש סיכום של המדריך עם המודרך במקום קבוע בתום יום הלימודים: סיכום הנקודות שצבר המודרך לאורך היום, המרת הנקודות במחזקים מוחשיים כמו: ממשק, משחק או קופונים לקפוטריה במידה והמודרך עמד בקריטריון. אם המודרך לא הצליח לצבור את מספר הנקודות הנדרש לקבלת המחזק, המדריך ציין מה היו ההתנהגויות הלא נאותות הספציפיות שעל המודרך לשפר ביום שלמחרת. דף המשוב נלקח על ידי המודרך להחתמת ההורים בבית.
- המדד להתקדמות ולשיפור: צבירת 80% מסך הנקודות היומי שהתלמיד יכול לקבל לאורך חמישה ימים רצופים.

הדחייה:

- פגישת בוקר וסיכום יום של המדריכים עם המודרכים
- משוב של המורה בתום כל שיעור על גבי דף המשוב יומי ללא קיום של שיחה
- קבלת מחזק מוחשי בתום יום הלימודים על צבירת לפחות 80% מסך הנקודות שניתן לקבל.

תוצאות

ממצאי המחקר מראים שהמשתתפים שיפרו את התנהגותם בשיעורים, על פי הניקוד שצברו בדפי המשוב היומיים (לא הוצגו נתונים כמותיים של שכיחות ההתנהגויות הלא נאותות). תוצאות אלה הראו כי הסתייעות בעמיתים הינה וריאציה שעשויה לשכלל את יישום התערבות ה"כניסה-יציאה" ובו זמנית לחסוך במשאבי כוח אדם וזמן ולהגביר את מעורבות התלמידים בכל הקשור לדפי המשוב. בנוסף, הודגם כי הפעלת התערבות "כניסה-יציאה" על ידי עמיתים הביאה לשינוי התנהגותי אצל תלמידים במסגרת חינוכית גם בהיעדר תמיכה ותשתית מערכתית. יש לציין, כי ממצאי שאלון התקפות החברתית שמילאו המורה התלמידים הצביעו על כך, שההתערבות היתה מקובלת ואהובה הן על מורה והן על התלמידים. המודרכים והמדריכים ציינו גם יחד, שהם נהנו לעבוד אחד עם השני והמודרכים ציינו שהם הרגישו שההתערבות זו שיפרה את התנהגותם.

מגבלות עיקריות:

השיפור בתפקוד המודרכים בכיתה נמדד באופן עקיף בהתבסס על נתוני דפי המשוב ולא הוצגו מדידות כמותיות של ההתנהגויות הבעייתיות. כמו כן, המחקר היה קצר והדחייה בוצעה לאחר שתלמיד עמד בקריטריון לחיזוק במשך חמישה ימים רצופים בלבד.